

RADOSŁAW KOWALSKI

UNIwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

radek.a.kowalski@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0416-6684

Wojna amerykańsko-hiszpańska na łamach „Tygodnika Ilustrowanego” (1898)

Wojna amerykańsko-hiszpańska to konflikt zbrojny między Stanami Zjednoczonymi a Hiszpanią, trwający od kwietnia do sierpnia 1898 r. Działania zbrojne miały miejsce w hiszpańskich koloniach na Kubie i na Filipinach. W wyniku wojny Hiszpania straciła ostatnie posiadłości w Ameryce, Azji i na Pacyfiku. Tym samym jej imperium kolonialne zostało zredukowane do posiadłości w Afryce. Przebieg wojny amerykańsko-hiszpańskiej, pomimo, iż rozgrywała się poza Europą, był na bieżąco relacjonowany na łamach warszawskiego „Tygodnika Ilustrowanego”.

Słowa kluczowe

wojna amerykańsko-hiszpańska, hiszpańskie imperium kolonialne, „Tygodnik Ilustrowany”,
prasa Królestwa Polskiego

Wstęp

„Tygodnik Ilustrowany” było to jedno z pierwszych czasopism kulturalnych wydawanych w Warszawie. Został założony w 1859 r. przez warszawskiego wydawcę Józefa Ungra, a jego pierwszym redaktorem został publicysta Ludwik Jenike, który pełnił tę funkcję do 1886 r. W tym czasie dążył on do stworzenia czasopisma, które odzwierciedlałoby cały polski ruch intelektualny i artystyczny. Szczególnie bogato reprezentowany był aspekt historyczny, obejmujący dzieje kultury, obyczajów, literatury i polityki. Artykuły historyczne niekiedy łączono z przeglądem etnograficznym i opisami krajobrazu, traktowanego jako element oblicza narodowego ziem polskich. Poprzez publikację licznych artykułów, ilustracji i opisów historycznych, tygodnik przyczynił się do spopularyzowania historii Polski¹. Wydawca „Tygodnika Ilustrowanego”, w obawie przed utratą czytelników w związku

¹ W pierwszych 32 tomach „Tygodnika Ilustrowanego” na 4500 artykułów prawie 2 tys. dotyczyło historii Polski. Samych opisów miejscowości było około 500.

z odseparowaniem się redakcji od aktualnych wydarzeń na rzecz artykułów o charakterze historycznym, stopniowo przekształcał jego program. Pierwszym krokiem w tym kierunku było wprowadzenie w 1866 r. wiadomości o wydarzeniach kulturalnych za granicą. Dział artykułów społeczno-politycznych został znacznie powiększony w latach siedemdziesiątych XIX w.²

W 1882 r. spółka złożona z Adolfa Pawińskiego, Ludwika Jenikego oraz wydawnictwa Gebethner i Wolff wykupiła „Tygodnik Illustrowany” od syna jego założyciela Gracjana Ungra. Po wycofaniu się Pawińskiego i Jenikego w 1885 r., firma Gebethner i Wolff stała się pełnoprawnym właścicielem tygodnika. Rok później jego redaktorem naczelnym został Robert Wolff, jednak faktycznym kierownikiem czasopisma był warszawski dziennikarz Wincenty Korotyński. Za jego czasów straciło ono swój charakter historyczny, stając się tygodnikiem rejestrującym przede wszystkim aktualne wydarzenia z kraju i ze świata³. W 1898 r., zgodnie z nową koncepcją, w rubryce „Tygodnika Illustrowanego” o nazwie *Kroniki powszechne* relacjonowano przebieg konfliktu zbrojnego między Stanami Zjednoczonymi a Hiszpanią o hiszpańskie kolonie – Kubę i Filipiny.

Celem niniejszego artykułu jest szczegółowa analiza tekstów prasowych poświęconych wojnie amerykańsko-hiszpańskiej, które ukazały się na łamach warszawskiego „Tygodnika Illustrowanego” w okresie od kwietnia do sierpnia 1898 r., gdy na Antylach i na Pacyfiku miały miejsce działania zbrojne. Podstawową kwestią jest rekonstrukcja wydarzeń historycznych na podstawie informacji pochodzących z politycznej sekcji *Kronik powszechnych* oraz porównanie ich z aktualnym stanem wiedzy o konflikcie zbrojnym i współczesnymi opracowaniami podejmującymi ten temat. Istotną kwestią jest również sposób, w jaki redakcja i dziennikarze związani z czasopismem relacjonowali przebieg konfliktu zbrojnego, wskazanie źródeł ich wiedzy o jego przebiegu oraz przedstawienie ich osobistych poglądów na temat wojny, w której Hiszpania straciła swoje ostatnie posiadłości w Ameryce, Azji i na Pacyfiku.

Tło historyczne wojny amerykańsko-hiszpańskiej

Na początku XIX w., wskutek wojen napoleońskich w Europie oraz wojen niepodległościowych w Ameryce Łacińskiej, Hiszpania straciła wszystkie swoje wicekrólestwa, co znacznie osłabiło jej pozycję na arenie międzynarodowej. Pod koniec XIX w. pod kontrolą Madrytu pozostawały Kuba i Portoryko na Antylach, Ceuta, Melilla, Wyspy Kanaryjskie, Sahara Hiszpańska i Gwinea Hiszpańska w Afryce oraz Filipiny, wyspa Guam, archipelagi Marianów i Karolinów na Pacyfiku⁴.

Stany Zjednoczone uważały wówczas Kubę za naturalne przedłużenie ich terytorium, twierdząc, że wyspa powinna uniezależnić się od Hiszpanii i stać się częścią Unii. Tak jak w 1819 r. rząd USA wykupił od Hiszpanów część Florydy, tak

² Z. Kmiecik, *Prasa polska w Królestwie Polskim i Imperium Rosyjskim w latach 1865–1904*, [w:] *Prasa polska w latach 1864–1918*, red. J. Łojek, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976, s. 45.

³ *Ibidem*, s. 46.

⁴ P. Olender, *Wojna amerykańsko-hiszpańska na morzu 1898 r.*, Lampart, Warszawa 1995, s. 3–4.

na przestrzeni XIX w. wielokrotnie składał oferty kupna wyspy, jednak wszystkie zostały odrzucone⁵. Kuba była jedyną istotną pozostałością po wielkim imperium kolonialnym, które Hiszpania utraciła na początku XIX w. O jej znaczeniu decydowały strategiczne położenie geograficzne oraz czynniki ekonomiczne, takie jak plantacje trzciny cukrowej oraz fakt, że była ważnym rynkiem zbytu dla hiszpańskiego przemysłu⁶. Dla hiszpańskiego społeczeństwa oraz polityków kluczowym czynnikiem był jednak prestiż – Kubę określano mianem „zamorskiej perły”, ponieważ była ostatnim śladem wielkości Hiszpanii, pozostałym po imperialnej przeszłości kraju⁷. Plany ekspansji Stanów Zjednoczonych pod koniec XIX w. obejmowały jednak nie tylko Kubę, lecz również Daleki Wschód i obszar Pacyfiku. Zakładały one wybudowanie i wydzierżawienie kanału w Nikaragui lub Panamie, który połączyłby Morze Karaibskie z Oceanem Spokojnym, a następnie zaanektowanie Hawajów i kilku mniejszych wysp pacyficznych. Do dalszej ekspansji na Dalekim Wschodzie kluczowe miało być zajęcie tamtejszych hiszpańskich posiadłości, na czele z Filipinami⁸.

W kontekście amerykańskiej polityki zagranicznej XIX w. istotna była tzw. doktryna Monroe. Jej nazwa pochodzi od nazwiska prezydenta Stanów Zjednoczonych Jamesa Monroe’a, który ogłosił ją 2 grudnia 1823 r. w dorocznym orędziu do Kongresu. Postulowała ona, iż oba kontynenty amerykańskie nie mogą podlegać kolonizacji ze strony Europy, zaś Stany Zjednoczone nie będą ingerować w sprawę Starego Kontynentu⁹. W rzeczywistości doktryna ta oznaczała dążenie do wyparcia wpływów europejskich z terenu obu Ameryk przez polityczną i gospodarczą ekspansję Stanów Zjednoczonych.

Należy przyznać, że sytuacja polityczna na Kubie w drugiej połowie XIX w. ułatwiała działania Stanów Zjednoczonych. Restrykcyjna polityka gospodarcza metropolii, która nakładała wysokie podatki na produkty z wyspy sprawiła, że w 1868 r. jej mieszkańcy zbuntowali się przeciwko Hiszpanii, co zapoczątkowało wojnę dziesięcioletnią¹⁰. Konflikt zbrojny zakończył się pewnymi ustępstwami politycznymi i gospodarczymi, takimi jak deklaracja przyznania Kubie autonomii. W praktyce jednak ustępstwa te były niewielkie i pozostawały bez realnego wpływu na życie Kubańczyków. Największe znaczenie miało zawarcie umowy handlowej ze Stanami Zjednoczonymi¹¹. W latach 1873–1895 stosunki gospodarcze między USA a hiszpańską kolonią rozwijały się głównie w sektorze tytoniowym i cukrowym. Północny sąsiad stał się głównym kierunkiem emigracji Kubańczyków, a w Nowym

⁵ F. Zakaria, *De la riqueza al poder: los orígenes del liderazgo mundial de Estados Unidos*, Gedisa Editorial, Barcelona 2000, s. 100.

⁶ W XIX w. na Kubie sprzedawano blisko 60% produkcji katalońskiej, obejmującej w większości tkaniny bawełniane.

⁷ T. Miłkowski, P. Machcewicz, *Historia Hiszpanii*, Ossolineum, Wrocław 2002, s. 311.

⁸ H. Katz, *Historia Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1971, s. 357.

⁹ *Monroe Doctrine* (1823), <https://www.archives.gov/milestone-documents/monroe-doctrine> [26.07.2022].

¹⁰ D. Bachrach, *The Spanish-American War*, Greenhaven Press Incorporated, Farmington Hills 1991, s. 10–15.

¹¹ S. Mayochi, *La prensa amarillista y la prensa tradicional en la guerra hispano-estadounidense* (1898), „Co-lección”, 2021, vol. 32, nr 2, s. 23.

Jorku i na Florydzie zaczęły aktywnie działać kubańskie ruchy rewolucyjne i opozycja antyhiszpańska. Kubańczycy z Florydy zakładali też fabryki tytoniu, między innymi w Tampie i Key West¹².

Obietnica autonomii, która w 1878 r. zakończyła kubańską rebelię, nie została jednak spełniona. Co prawda w 1893 r. hiszpański minister kolonii Antonio Maura przedstawił projekt wprowadzenia instytucji autonomicznych na Kubie, jednak premier Hiszpanii Práxedes Mateo Sagasta odrzucił tę koncepcję. Przełożyło się to na eskalację niezadowolenia wśród Kubańczyków, u podłoża którego leżało przekonanie o eksploatacji wyspy przez Hiszpanię. Reprezentujący większość lokalnej ludności rzecznicy autonomii mówili o wysokich podatkach i cłach oraz skorumpowanej administracji. W efekcie w 1895 r. wybuchł kolejny bunt przeciwko hiszpańskiemu panowaniu na Kubie, który został brutalnie spacyfikowany przez wojska metropolii pod dowództwem generałów Martíneza Campo i Valeriana Weylera¹³. Przebieg powstania na bieżąco relacjonowały amerykańskie gazety, takie jak „New York Journal” Williama Randolpha Hearsta oraz „New York World” Josepha Pulitzerza. Sugestywne doniesienia o powstaniu kubańskim oraz artykuły o egzekucjach kubańskich rebeliantów¹⁴ przyczyniły się do wzmocnienia antyhiszpańskich nastrojów w Stanach Zjednoczonych. Jednak władze w Waszyngtonie, pomimo presji ze strony amerykańskiego społeczeństwa, jeszcze nie zdecydowały się na podjęcie interwencji zbrojnej na Kubie¹⁵.

Geneza i początek wojny

Pretekstem do wypowiedzenia Hiszpanii wojny miała być katastrofa amerykańskiego pancernika USS Maine, która miała miejsce 15 lutego 1898 r. w porcie w Hawanie. Na skutek eksplozji okręt zatonął, a spośród 354 członków załogi życie straciło 266. O jej spowodowanie oskarżono Hiszpanów.

W kwietniu 1898 r. w 17. numerze „Tygodnika Ilustrowanego” ukazała się pierwsza wzmianka o możliwym wybuchu konfliktu zbrojnego między Stanami Zjednoczonymi a Hiszpanią. Kongres i Senat USA przyjęły wówczas rezolucję, której treść została opublikowana w czasopiśmie, w tłumaczeniu na język polski: „Zważywszy, że od trzech lat trwający na bliskiej naszych brzegów Kubie straszliwy stan oburza uczucia amerykańskiego ludu, a stanowi prawdziwą hańbę chrześcijańskiej cywilizacji; zważywszy, że stan ten, który doprowadził do zatopienia

¹² F. Rodríguez Mendoza, *La guerra hispano-cubana-norteamericana vista desde Tampa por el icodense Cándido Gutiérrez López*, „Tebeto: Anuario del Archivo Histórico Insular de Fuerteventura”, 1999, nr 12, s. 103; J.L. Offner, *La política norteamericana y la guerra hispano-cubana*, [w:] *Visperas del 98. Orígenes y antecedentes de la crisis del 98*, red. J.P. Fusi Aizpurúa, A. Niño Rodríguez, Biblioteca nueva, Madrid 1997, s. 195–196.

¹³ T. Milkowski, P. Machcewicz, *Historia...*, s. 311.

¹⁴ Przykładem może być artykuł Richarda Hardinga Davisa *The Death of Rodríguez* na łamach „New York Journal” opisujący egzekucję kubańskiego rebelianta Adolfo Rodrígueza, dokonaną 19 stycznia 1897 r. przez Hiszpanów; R.H. Davis, *The Death of Rodríguez*, „New York Journal”, 2.02.1897, s. 1, online: <https://www.loc.gov/resource/sn84024350/1897-02-02/ed-1> [26.07.2022].

¹⁵ *Chronology – The World of 1898: The Spanish-American War* (Hispanic Division, Library of Congress), <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/chronology.html> [26.07.2022].

okrętu St. Zjednoczonych, jako też śmierci 266 oficerów i majtków, nie może być dłużej utrzymywany, jako to prezydent Stanów Zjednoczonych w swym orędzii z dnia 11 kwietnia 1898 r. wykazał, uchwała się: 1) Ludność wyspy Kuby jest według prawa wolną i niezawisłą, i taką ma być. 2) Obowiązkiem Stanów Zjednoczonych jest zażądać, aby Hiszpania zrzekła się natychmiast swego panowania na Kubie i wycofała swoje siły zbrojne na lądzie i na morzu z Kuby i z wód kubańskich. 3) Prezydent Stanów Zjednoczonych ma otrzymać i otrzymuje niniejszem upoważnienie do użycia wszystkich sił zbrojnych kraju na lądzie i na morzu, jako też milicji poszczególnych Stanów, w tej mierze, jaka okaże się konieczną dla wprowadzenia w czyn powyższej uchwały¹⁶.

W dalszej części tekstu przypomniano, że prezydent Stanów Zjednoczonych William McKinley posiada prawo do zawetowania uchwały w ciągu 10 dni, jednak z informacji otrzymanych przez redakcję za pośrednictwem telegramu wynikało, że z niego nie skorzysta i postawi rządowi Hiszpanii ultimatum. Tekst kończyła informacja o intensywnym zbrojeniu się przez obie strony¹⁷.

W maju 1898 r., gdy wojna amerykańsko-hispańska już się rozpoczęła, w 19. numerze „Tygodnika Ilustrowanego” napisano, że w jej przebiegu „zaszedł dotychczas jeden fakt wybitny”. Zgodnie z zamieszczoną relacją, 1 maja w Zatoce Manilskiej miała miejsce pierwsza wielka bitwa morska. Stacjonująca tam hiszpańska flota składała się z przestarzałych okrętów i przegrała starcie z amerykańską eskadrą sprowadzoną z Hongkongu¹⁸, którą dowodził adm. George Dewey¹⁹. Hiszpanie stracić mieli prawie całą flotę filipińską i 2 tys. żołnierzy, a Amerykanie 500 żołnierzy, lecz ani jednego okrętu²⁰. Eskadra prawdopodobnie otrzymała pomoc Filipińczyków, którzy sprzeciwiali się hiszpańskiemu panowaniu i rozbroili miny morskie w zatoce. Według doniesień Manila została zdobyta przez Amerykanów²¹, a władze w Madrycie ogłosiły tam stan oblężenia. Tymczasem na Antylach nie doszło do ważniejszych wydarzeń. Co prawda amerykańskie okręty ostrzelały port Matanzas na Kubie, jednak nie przyniosło to przełomu w wojnie²².

¹⁶ Pisownia oryginalna. Za: *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, 11.04.1898 (25.04.1898), nr 17 (2009), s. 338.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Eskadra Azjatycka przed rozpoczęciem działań wojennych stacjonowała w Zatoce Mirs u wybrzeży Hongkongu, należącego do Wielkiej Brytanii.

¹⁹ W oryginalnym tekście w „Tygodniku Ilustrowanym” nazwisko admirała zostało błędnie zapisane – Dey.

²⁰ Współczesne opracowania dotyczące bitwy w Zatoce Manilskiej 1 maja 1898 r. podają różne dane na temat strat po obu stronach, jednak w każdym z nich liczby te są znacznie mniejsze niż podane przez „Tygodnik Ilustrowany”. Hiszpański historyk Alejandro Anca Alamillo twierdzi, że bitwie w Zatoce Manilskiej 1 maja 1898 r. zginęło około 60 żołnierzy hiszpańskich i zaledwie jeden amerykański; A. Anca Alamillo, *Batalla de Cavite (1 de mayo de 1898): El sol del Imperio comienza a ponerse*, <https://alojados.revistanaval.com/armada/batallas/cavite.htm> [26.07.2022].

²¹ Jest to błędna informacja – Amerykanie co prawda wygrali bitwę, ale zdobyli Manilę dopiero w sierpniu 1898 r.

²² *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 19 (2011), 25 IV 1898 (7 V 1898), s. 378.

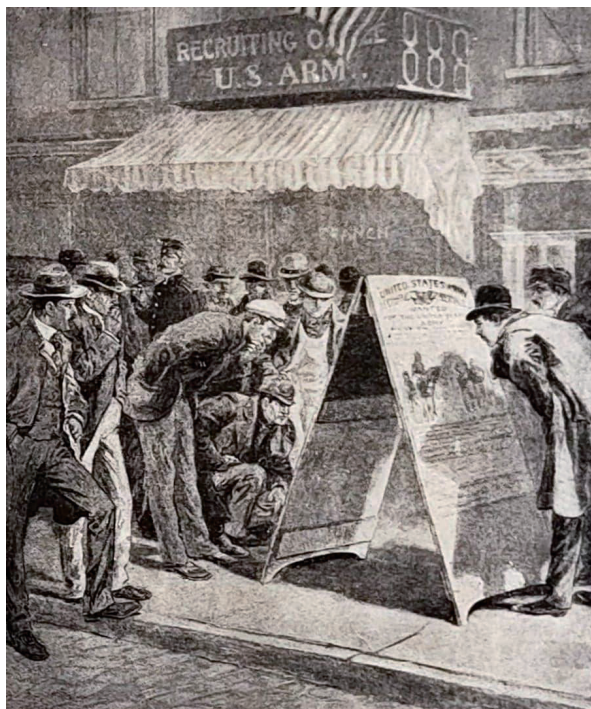

Foto 1. Wojna amerykańsko-hispańska. Werbunek ochotników w Nowym Jorku

Źródło: *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 19 (2011), 25 IV 1898 (7 V 1898), s. 378.

Hiszpania i Ameryka

W czerwcu 1898 r., w 24. numerze „Tygodnika Ilustrowanego” ukazał się felieton *Hiszpania i Ameryka* autorstwa Ludwika Krzywickiego. Na wstępie autor przedstawił stanowisko osób z redakcji tygodnika wobec wojny amerykańsko-hispańskiej. Większość z nich opowiedziała się po stronie Hiszpanii, gdyż uważali, że w tym konflikcie była krajem poszkodowanym, którego pragnie się pozbać „prawowitego dziedzictwa”, natomiast Amerykanie wobec konfliktu hiszpańsko-kubańskiego nie wykazywali się poczuciem sprawiedliwości – ich zaangażowanie w wojnę wynikało z chęci uzyskania dostępu do bogactw naturalnych Kuby. Krzywicki nie podzielał jednak tej opinii uznając, że takie przekonanie o Stanach Zjednoczonych jest w dużej mierze niesłuszne: „Przyzwycailiśmy się spoglądać na cywilizację zamorską, jako niezdolną do podnioślejszych uczuć i przesiąkniętą nawskroś duchem *businessu*. Jest to błąd niewątpliwy. Yankee wprawdzie umie robić majątek, ale nie pozbył się wrażliwości na pobudki szlachetniejsze”²³.

²³ Pisownia oryginalna. Za: L. Krzywicki, *Hiszpania i Ameryka*, „Tygodnik Ilustrowany”, 30.05.1898 (11.06.1898), nr 24 (2016), s. 462.

Według autora artykułu, amerykańskie społeczeństwo, wywierając na rząd presję w sprawie interwencji zbrojnej na Kubie, wykazało się empatią wobec wieści o okrucieństwach gen. Weylera. Przypomniawszy też, że prezydenci Stanów Zjednoczonych – zarówno demokratyczny Grover Cleveland, jak i republikański William McKinley, nie zaangażowali się w konflikt hiszpańsko-kubański. Świadczyć to miało o tym, iż nie chcieli wykorzystywać niestabilnej sytuacji na wyspie dla osiągnięcia korzyści politycznych, społecznych i gospodarczych. Krzywicki nie wyklucza, że gdyby nie doszło do eksplozji na pokładzie USS Maine, do amerykańskiej interwencji zbrojnej na Kubie mogłoby nigdy nie dojść.

W odróżnieniu od relacji z *Kronik powszechnych*, artykuł ten nie przedstawiał najnowszych wydarzeń z pola bitwy, a jedynie przedstawił punkt widzenia autora i redakcji „Tygodnika Ilustrowanego”, a także analizował genezę i możliwe skutki wojny. Co istotne, tekst koncentruje się przede wszystkim na Kubie, natomiast Filipiny zostały wspomniane tylko raz. W podsumowaniu Krzywicki stwierdził, że ewentualna autonomia Kuby będzie porażką dla Hiszpanii „pyszałkowatych grandów i leniwych, drapujących się w łachmany hidalgów”, lecz jednocześnie będzie błogosławieństwem dla Hiszpanii ludowej, „chcącej żyć w pracy i z pracy”²⁴.

Dalszy przebieg konfliktu

Wojna amerykańsko-hispańska toczyła się przede wszystkim na morzu. Najważniejsze bitwy miały miejsce pod Cavite w Zatoce Manilskiej na Filipinach²⁵ oraz pod Santiago de Cuba we wschodniej części Kuby²⁶. Operacja Manilska zakończyła się 13 sierpnia zdobyciem miasta. Działania na Kubie trwały znacznie krócej. Okręty amerykańskie blokowały siły hiszpańskie, utrzymując łączność z powstańcami, a 22 czerwca w Daiquirí koło Santiago de Cuba rozpoczęło się lądowanie wojsk amerykańskich, które na początku lipca stoczyły dwie zwycięskie bitwy, uzyskując dogodną pozycję do zajęcia miasta. Hiszpański garnizon w Santiago poddał się 7 lipca, co oznaczało faktyczne zakończenie wojny o Kubę. 25 lipca oddziały amerykańskie, napotykając niewielki opór, opanowały Portoryko – hiszpańską wyspę na Karaibach. Niepowodzenia wojenne i poważne trudności wewnętrzne zmusiły rząd w Madrycie do podjęcia starań o zawieszenie broni²⁷.

W tym samym numerze „Tygodnika Ilustrowanego”, w którym ukazał się artykuł *Hiszpania i Ameryka*, w *Kronikach powszechnych* zamieszczono relację z Santiago de Cuba²⁸, gdzie stacjonowała eskadra hiszpańska pod dowództwem adm. Pascuala Cervera. Do kubańskiego portu zmierzały połączone eskadry amerykańskie admirałów Williama Sampsona i Winfielda Schleya, podczas gdy wsparcie dla Hiszpanów w postaci eskadry adm. Manuela de la Cámara dopiero wypłynęło

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Szerzej na temat bitwy w Zatoce Manilskiej zob. P. Olender, *Wojna...*, s. 156–173.

²⁶ Szerzej na temat bitwy pod Santiago de Cuba zob. *ibidem*, s. 112–138.

²⁷ L. Mularska-Andziak, *Wojna o Kubę i Filipiny 1898*, [w:] *Zarys dziejów Afryki i Azji. Historia konfliktów 1869–2000*, red. A. Bartnicki, wyd. 2, Książka i Wiedza, Warszawa 2000, s. 45.

²⁸ W artykułach „Tygodnika Ilustrowanego” nazwa miasta była zapisywana niepoprawnie – Sant-Jago.

z portu w Kadyksie. Santiago de Cuba było typowane do objęcia funkcji stolicy przyszłej „Rzeczypospolitej Kubańskiej”, a z uwagi na strategiczną rolę znalazło się w centrum działań wojennych. Uwarunkowania geograficzne miasta, położonego nad zatoką otoczoną górzystym terenem i połączonego z morzem wąską cieśniną, uniemożliwiały przeprowadzenie dużego ataku frontowego od morza. Amerykanie musieli więc zdobyć forty nadbrzeżne. Podjęli dwie nieudane próby ataku. Przy drugim ataku w kanale prowadzącym do zatoki zatonął amerykański okręt „Merri-mac”, a ośmiu członków załogi wzięto do niewoli. Obie strony relacjonowały ten fakt inaczej. Hiszpanie twierdzili, że okręt został zatopiony przez torpedy, z kolei Amerykanie zapewniali, że była to część planu adm. Sampsona, który zakładał za-blokowanie w ten sposób cieśniny²⁹.

Na początku lipca 1898 r. w 27. numerze „Tygodnika Ilustrowanego” czytelnicy zostali poinformowani, że wojna amerykańsko-hiszpańska weszła w nową fazę. Na Kubę dotarł korpus ekspedycyjny pod dowództwem gen. Williama Shaftera i wspólnie z lokalnymi powstańcami rozpoczął tam operację lądową. Z kolei w Kana-le Sueskim zaobserwowano hiszpańską eskadrę rezerwową pod dowództwem adm. de la Cámara. Wszystko wskazywało na to, że płyne ona do Filipin, co spotkało się z reakcją Waszyngtonu. Pojawiły się doniesienia o planach zbombardowania hiszpańskich wybrzeży na Półwyspie Iberyjskim. Plan ten nie był jednak wtedy możliwy do zrealizowania z uwagi na niewystarczającą liczebność amerykańskiej floty atlantyckiej. Wskazywano, że ruch ten jest możliwy dopiero po ewentualnym zdobyciu Santiago de Cuba. Tymczasem z Madrytu docierały wieści o rosnącej presji na rząd Hiszpanii do zawarcia pokoju³⁰.

Niedługo później na Kubie miał miejsce drugi ważny epizod wojny, jakim była bitwa pod Santiago de Cuba, w której eskadra hiszpańska została całkowicie zniszczona. W *Kronikach Powszechnych* 28. numeru „Tygodnika Ilustrowanego” podano, że zginęło około 300 członków załogi, a 1500 z nich dostało się do niewoli³¹, w tym adm. Cervera. Amerykanie próbowali zdobyć Santiago de Cuba już 1 lipca i dzień później, jednak nie udało im się wykorzystać przewagi i zrealizować celu. Według sprawozdawców, 3 lipca Cervera posiadał błędne informacje o możliwości kolejnego ataku od lądu, w związku z czym postanowił podjąć próbę wyjścia na morze i przebicia się przez flotę wroga, co skończyło się rozgromieniem eskadry, której obecność w Santiago de Cuba była kluczowa dla obrony portu. W Stanach Zjednoczonych wydarzenie to wywołało wielki entuzjazm, który potęgował fakt, że telegram od adm. Sampsona informujący o nim dotarł do Waszyngtonu 4 lipca, w Dzień Niepodległości. Analizowano, że zastąpienie eskadry hiszpańskiej amerykańską w Santiago oznaczało, iż zdobycie kubańskiego portu jest już tylko kwestią czasu, a Amerykanie zostali „panami na Atlantyku”, gdyż ostatnie hiszpańskie okręty znajdują się w okolicach Kanału Sueskiego. Oznaczało to, że

²⁹ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 24 (2016), 30 V 1898 (11 VI 1898), s. 478.

³⁰ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 27 (2019), 20 VI 1898 (2 VII 1898), s. 534.

³¹ Dane z „Tygodnika Ilustrowanego” są sprzeczne ze współczesnymi ustaleniami, według których w bitwie pod Santiago de Cuba 3 lipca 1898 r. zginęło 343 żołnierzy hiszpańskich, rannych zostało 151, a 1889 dostało się do niewoli; A.A. Nofi, *The Spanish–American War, 1898*, Combined Books, Conshohocken (PA) 1996, s. 185.

akcja bombardowania hiszpańskich portów może zostać przyspieszona, a nastroje społeczne w Hiszpanii po raz kolejny uległy znacznemu pogorszeniu³².

Według relacji z 29. numeru „Tygodnika Ilustrowanego”, w ciągu ostatniego tygodnia podczas wojny amerykańsko-hiszpańskiej nie doszło do żadnego przełomu, zarówno na Kubie, jak i na Filipinach. Wbrew doniesieniom z poprzedniego wydania, adm. Sampson jeszcze nie zdecydował się na wpłynięcie do zatoki w Santiago de Cuba z uwagi na obsadzających fortyfikacje żołnierzy hiszpańskich oraz zaminowanie cieśniny i zatoki. Pojawiła się też nieoficjalna informacja, że Stany Zjednoczone podczas negocjacji pokojowych będą postulować zrzeczenie się ze strony Hiszpanii Kuby i Portoryko, przyznanie Amerykanom stacji węglowej na Wyspach Kanaryjskich i oddanie Filipin w zastaw, do czasu spłacenia reparacji wojennych w wysokości 1,2 mln franków. Hiszpania natomiast mogłaby zaproponować przyznanie niepodległości Kubie, co na pewno zostałoby uznane przez stronę amerykańską za niewystarczające³³.

W 30. numerze „Tygodnika Ilustrowanego” poinformowano czytelników, że Hiszpanie walczący o Santiago de Cuba złożyli broń. Tym samym cała zachodnia Kuba znalazła się pod kontrolą Stanów Zjednoczonych. Hiszpańscy żołnierze mieli zostać przetransportowani amerykańskimi statkami z powrotem na Półwysep Iberyjski. Według telegramów z Nowego Jorku i Waszyngtonu, wkrótce rozpocząć się miała ekspedycja do Portoryko. Równocześnie eskadra adm. Johna Watsona zmierzała do Hiszpanii, jednak akcja ta może zostać przerwana z uwagi na możliwość rozpoczęcia rozmów pokojowych, w których Francja chciała przyjąć rolę mediatora³⁴.

Pod koniec lipca 1898 r. redakcja „Tygodnika Ilustrowanego” otrzymała telegramy, z których wynikało, że niebawem rozpoczną się negocjacje pokojowe między Stanami Zjednoczonymi a Hiszpanią, o czym poinformowała w 31. numerze tygodnika. Władze w Madrycie zwróciły się w tej sprawie bezpośrednio do prezydenta McKinley’a, wyznaczając ambasadora Francji w Waszyngtonie Julesa Cambona na pośrednika. Zwrócono uwagę na to, że Amerykanie mogą zwlekać z rozpoczęciem negocjacji do czasu, aż zdobędą Manilę i Portoryko. Na karaibską wyspę został już wysłany korpus ekspedycyjny pod dowództwem gen. Nelsona Milesa. Tymczasem przywódca powstania na Kubie Calixto García opuścił obóz amerykański. W liście do gen. Shaftera wyraził swoją urazę za to, że jego wojska nie zostały wpuszczone do zdobytego przez Stany Zjednoczone Santiago de Cuba³⁵.

W sierpniu 1898 r. amerykańskie wojska pod dowództwem gen. Milesa dotarły do Portoryko. Według relacji, w drodze do San Juan nie natrafiły na opór. Tymczasem rozpoczęły się negocjacje pokojowe. Zgodnie z przewidywaniami, pośrednikiem został Cambon. Redakcja nie zdecydowała się jednak przytoczyć pogłosek o warunkach zawarcia pokoju i czekała do czasu, aż będzie gotowy oficjalny traktat pokojowy. Notka prasowa z wojny amerykańsko-hiszpańskiej w 32. numerze „Tygodnika Ilustrowanego” była krótka. Ciekawostką jest jednak fakt, iż została

³² *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 28 (2020), 27 VI 1898 (9 VII 1898), s. 553.

³³ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 29 (2021), 4 VII 1898 (16 VII 1898), s. 574.

³⁴ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 30 (2022), 11 VII 1898 (23 VII 1898), s. 594.

³⁵ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 31 (2023), 18 VII 1898 (30 VII 1898), s. 614.

umieszczona na pierwszym miejscu w rubryce, poprzedzając informację o śmierci kanclerza Rzeszy Niemieckiej Otto von Bismarcka, któremu w tym tygodniu poświęcono większość politycznej części *Kronik powszechnych*³⁶.

Negocjacje pokojowe

W sierpniu 1898 r. prezydent McKinley otrzymał odpowiedź Hiszpanii na postawione warunki pokojowe. Treść noty nie została wówczas oficjalnie przedstawiona, lecz telegramy z ostatnich dni wskazywały na to, że strona hiszpańska przyjmie warunki Stanów Zjednoczonych z pewnymi zastrzeżeniami. Czytelnikom „Tygodnika Ilustrowanego” w 33. numerze przypomniano, że opór Hiszpanii w wojnie był nad wyraz słaby, o czym świadczy fakt łatwości z jaką siłom amerykańskim udało się opanować Santiago de Cuba. Ponadto gen. Shafter wskazał w raporcie, że wówczas trzy czwarte żołnierzy w jego obozie było chorych na żółtą febrę. Redakcja, pomimo początkowej niechęci, tym razem przytoczyła warunki do zawarcia pokoju, które według zagranicznych gazet miała postulować strona amerykańska:

- Odstąpienie na rzecz Stanów Zjednoczonych wszystkich wysp w Indiach Zachodnich, z wyjątkiem Kuby.
- Wyrzeczenie się zwierzchniczej władzy nad Kubą. Amerykanie wezmą Kubę pod swoją kontrolę do czasu, aż utworzy się tam rząd stały.
- Odstąpienie jednej z pacyficznych wysp z archipelagu Marianów lub Karolinów na stację węglową.
- Stany Zjednoczone nie przyjmują na siebie długu Kuby i Portoryko.
- Stany Zjednoczone nie żądają kosztów wojennych.

Specjalna komisja amerykańsko-hiszpańska miała otrzymać polecenie ułożenia szczegółowych warunków pokoju. Zastrzegła jednak, że hiszpańscy żołnierze niezwłocznie muszą opuścić Kubę i Portoryko. Kwestię Filipin postanowiono odłożyć na później i powierzyć jej rozstrzygnięcie osobnej komisji. Do tego czasu Stany Zjednoczone miały sprawować jurysdykcję nad Manilą. Amerykanie uprzedzili Hiszpanów, że kwestia odstąpienia Kuby, Portoryko i wyspy na Oceanie Spokojnym jest warunkiem koniecznym i nie podlega negocjacjom³⁷.

12 sierpnia 1898 r. Stany Zjednoczone i Hiszpania podpisały tymczasowy protokół pokoju, na mocy którego wstrzymano działania wojenne i zniesiono blokadę morską. Warunki w nim zawarte są zbliżone do tych, które zostały wymienione w poprzednim numerze „Tygodnika Ilustrowanego”. Ustalono, że negocjacje w sprawie ostatecznego traktatu pokojowego odbędą się w Paryżu, natomiast Hiszpanie muszą możliwie jak najszybciej opuścić Kubę i Portoryko. Następnego dnia Manila poddała się, a o przyszłości Filipin miała zdecydować międzynarodowa konferencja, z uwagi na interesy innych mocarstw w regionie³⁸.

³⁶ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 32 (2024), 25 VII 1898 (6 VIII 1898), s. 634.

³⁷ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 33 (2025), 1 VIII 1898 (13 VIII 1898), s. 653–654.

³⁸ *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 34 (2026), 1 VIII 1898 (20 VIII 1898), s. 673.

Ostatnia relacja tygodnika dotycząca wojny amerykańsko-hispańskiej ukazała się pod koniec sierpnia 1898 r. w 35. numerze i dotyczyła wyłącznie tymczasowego protokołu pokojowego. Dzięki informacjom telegraficznym i zagranicznym gazetem, redakcja dysponowała jego pełną treścią. Wszystkie sześć artykułów protokołu zostało przetłumaczone na język polski i przytoczone w notce prasowej:

Art. I. Hiszpania zrzecze się wszelkich praw, które posiada do wyspy Kuby.

Art II. Hiszpania ustąpi Stanom Zjednoczonym wyspę Portorico i inne wyspy, znajdujące się w jej posiadaniu w Antylach, a także jedną z wysp archipelagu Złodzijskiego³⁹, stosownie do wyboru Stanów Zjednoczonych.

Art III. Stany Zjednoczone zajmą i zatrzymają zatokę i port Manili dopóty, dopóki nie będzie zawarty ostatecznie pokój, który określi rodzaj kontroli nad zarządciem Filipinów.

Art IV. Hiszpania opuści natychmiast Kubę, Portorico i wszystkie inne wyspy Antylskie, znajdujące się w obecnie w jej posiadaniu. W tym celu każdy z obu rządów wyznaczy do dni dziesięciu komisarzy, którzy w przeciągu trzydziestu dni po podpisaniu niniejszego protokołu, zbiorą się w Hawanie w celu omówienia szczegółów, w jaki sposób ma być dokonana ewakuacja Kuby i wysp Antylskich, obok niej leżących. Również w dniach dziesięciu oba rządy zamianują innych komisarzy, którzy w ciągu dni 30 zbiorą się w San-Juan de Portorico, a także resztę wysp Antylskich.

Art. V. Hiszpania i Stany Zjednoczone zamianują po 5 komisarzy, w celu ostatecznego zawarcia pokoju. Komisarze ci zbiorą się najpóźniej d. 1 października 1898 roku, w Paryżu. Ułożony przez nich traktat pokojowy będzie w obu krajach potwierdzony w sposób wymagany przez konstytucję.

Art. VI. Z chwilą podpisania niniejszego protokołu kroki wojenne zostają zawieszone. W tym celu oba rządy wydadzą jak najspieszniej rozkazy dowódcom sił lądowych i morskich⁴⁰.

Skutki wojny amerykańsko-hispańskiej

1 października 1898 r. komisarze ze Stanów Zjednoczonych i Hiszpanii spotkali się w Paryżu w celu zawarcia traktatu kończącego wojnę. W skład amerykańskiej komisji pokojowej wchodził dyplomaci William R. Day i Whitelaw Reid oraz senatorowie Cushman K. Davis, William P. Frye i George Gray. Na czele komisji hispańskiej stanął przewodniczący Senatu Don Eugenio Montero Rios, a w jej składzie znaleźli się również Don Buenaventura de Abarzuza, Don José de Garnica, Don Wenceslao Ramírez de Villa-Urrutia i Don Rafael Cerero. W imieniu Hiszpanii negocjował również francuski dyplomata Jules Cambon. Amerykańscy komisarze prowadzili negocjacje w nieprzyjaznej atmosferze, ponieważ cała Europa, z wyjątkiem Wielkiej Brytanii, była przychylna stronie hispańskiej. Pomimo, iż na konferencji omawiano kwestie Kuby i zadłużenia, główny konflikt dotyczył

³⁹ Archipelag Złodzijski to alternatywna nazwa Marianów.

⁴⁰ Pisownia oryginalna. Za: *Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 35 (2027), 15 VIII 1898 (27 VIII 1898), s. 694.

sytuacji na Filipinach, ponieważ niespodziewane zwycięstwo adm. Deweya oznaczało wejście Stanów Zjednoczonych na Pacyfik. Hiszpańscy komisarze argumentowali, że Manila poddała się po zawieszeniu broni i dlatego nie można żądać Filipin w ramach „podboju wojennego”, ale ostatecznie ulegli, ponieważ nie mieli innego wyboru⁴¹.

Traktat paryski został podpisany 10 grudnia 1898 r. Składał się z 17 artykułów. Trzy pierwsze w dużej mierze pokryły się z postanowieniami zawartymi w tymczasowym protokole pokojowym z sierpnia, treść którego została przytoczona na łamach „Tygodnika Ilustrowanego”. Pozostałe dotyczyły głównie kwestii organizacyjnych. Ponadto Stany Zjednoczone zobowiązały się do wypłacenia Hiszpanii 20 mln dolarów za przejęcie Filipin. Ostatni artykuł traktatu paryskiego dotyczył konieczności jego ratyfikacji przez prezydenta USA i monarchę Hiszpanii⁴². Strona amerykańska ratyfikowała go 6 lutego 1899 r., a hiszpańska 19 marca. Po obustronnym zatwierdzeniu traktatu, wszedł on w życie 11 kwietnia⁴³.

W wyniku wojny amerykańsko-hiszpańskiej Hiszpania straciła swoje ostatnie kolonie w Ameryce, Azji i na Pacyfiku. Tym samym jej imperium kolonialne od 1899 r. ograniczało się wyłącznie do posiadłości w Afryce – Ceuty, Melilli, Wysp Kanaryjskich, Maroka Hiszpańskiego, Sahary Hiszpańskiej i Gwinei Hiszpańskiej. Konflikt zbrojny ponadto mocno osłabił Hiszpanię politycznie i militarnie, co postanowiła wykorzystać Francja, która od czasu konferencji berlińskiej (1884–1885) była zainteresowana terytoriami hiszpańskiego protektoratu w Afryce Subsaharyjskiej. Ostatecznie 27 czerwca 1900 r. w Paryżu przedstawiciele rządu Francisco Silevi podpisali traktat, na mocy którego pograżona w kryzysie Hiszpania zrzekła się ponad 200 tys. km kw. terytoriów Río Muni, które zostały przyłączone do kolonii francuskich: Kamerunu i Gabonu. Tym samym powierzchnia Gwinei Hiszpańskiej zmniejszyła się niemal dziesięciokrotnie w porównaniu do początkowych ustaleń z Berlina. Nowy Traktat paryski ostatecznie ustalił granice subsaharyjskiej kolonii Hiszpanii, które są tożsame z aktualnymi granicami Gwinei Równikowej⁴⁴.

Kuba pozostawała pod amerykańską okupacją wojskową do 1902 r. W tym czasie Amerykanie wybudowali szkoły, uzdrowili finanse publiczne i zapobiegli wybuchowi epidemii żółtej febry na wyspie. W 1901 r. stosunki amerykańsko-kubańskie zostały uregulowane w tzw. poprawce Platta⁴⁵, która została uchwalona jako aneks do ustawy o rocznym budżecie wojskowym. Zabraniała ona Kubie zawierania traktatów z innymi państwami, które mogły zagrozić jej niepodległości lub stabilności politycznej oraz przyznała Stanom Zjednoczonym bazę morską w Guantanamo.

⁴¹ *Treaty of Paris of 1898 – The World of 1898: The Spanish-American War (Hispanic Division, Library of Congress)*, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/treaty.html> [26.07.2022].

⁴² W momencie podpisania Traktatu paryskiego funkcję monarchy Hiszpanii sprawowała regentka – Maria Krystyna Austriacka.

⁴³ Pełna treść Traktatu paryskiego z 1898 r. (w języku hiszpańskim) zob. *Treaty of Peace Between the United States and Spain; December 10, 1898*, https://avalon.law.yale.edu/19th_century/sp1898.asp [26.07.2022].

⁴⁴ Treść Traktatu paryskiego z 1900 r. (w języku hiszpańskim) zob. *Convenio celebrado entre España y Francia para la delimitación de las posesiones de ambos países en el África Occidental en la costa del Sahara y Golfo de Guinea*, „Gaceta de Madrid”, 30.03.1901, nr 89, s. 1345–1346, online: <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE//1901/089/A01345-01346.pdf> [26.07.2022].

⁴⁵ Nazwa pochodzi od jej autora – senatora Orville’a H. Platta.

Pomimo początkowego sprzeciwu, Kubańczycy ostatecznie włączyli poprawkę Platta do swojej konstytucji z 1901 r. Do 1914 r. amerykańskie korporacje, takie jak American Tobacco Company i przedsiębiorstwa cukrownicze Havemeyera zdominowały gospodarkę Kuby. Z kolei Portoryko zostało uznane za „niezorganizowane” terytorium Stanów Zjednoczonych i uzyskało ograniczoną autonomię. Jego mieszkańcy otrzymali prawo do ochrony, ale jednocześnie nie przyznano im amerykańskiego obywatelstwa⁴⁶. W 1902 r. w podobny sposób rozstrzygnięto kwestię rządu i obywatelstwa na Filipinach, gdzie stan taki trwał przez kolejne 40 lat – sytuacja zmieniła się tam dopiero po II wojnie światowej⁴⁷.

Podsumowanie

Pomimo, iż działania zbrojne w ramach wojny amerykańsko-hispańskiej miały miejsce tysiące kilometrów poza Europą, a konflikt zbrojny nie dotyczył w żaden sposób Królestwa Polskiego, można stwierdzić, że „Tygodnik Ilustrowany” chętnie relacjonował jego przebieg. O dużym zainteresowaniu dziennikarzy świadczą trzy argumenty. Pierwszym jest obszerny artykuł *Hiszpania i Ameryka* z 24. numeru tygodnika. Drugim jest fakt, iż na 19 numerów „Tygodnika Ilustrowanego”, które ukazały się w okresie trwania konfliktu od kwietnia do sierpnia 1898 r., w 12 z nich w politycznej części *Kronik Powszechnych* znalazły się relacje między innymi z Madrytu, Waszyngtonu, Nowego Jorku, Hawany, Santiago de Cuba, San Juan czy Manili. Trzecim argumentem jest ich umiejscowienie w rubryce, mianowicie każda z 12 relacji z frontu znalazła się na pierwszym miejscu wśród aktualnych wydarzeń ze świata, a wiadomości o działaniach wojennych w Antylach czy na Pacyfiku poprzedzały ważne wiadomości z Europy.

Dla redakcji „Tygodnika Ilustrowanego” podstawowym źródłem informacji o konflikcie były telegramy. Czytelnikom przedstawiono najważniejsze wydarzenia związane z wojną amerykańsko-hispańską i jej przebiegiem, takie jak katastrofa pancernika USS Maine, bitwa w Zatoce Manilskiej, bitwa pod Santiago de Cuba i negocjacje pokojowe. Relacje czasopisma w dużej mierze pokrywają się z aktualnym stanem wiedzy historycznej o wojnie i współczesnymi opracowaniami podejmującymi ten temat. Należy podkreślić jednak, że w pojedynczych przypadkach nazwy geograficzne i nazwiska przytoczone w artykułach tygodnika zostały błędnie zapisane, a dane liczbowe dotyczące strat w bitwach są sprzeczne z innymi źródłami i opracowaniami.

⁴⁶ M.A. Jones, *Historia USA*, tłum. P. Skurowski, P. Ostaszewski, Marabut, Gdańsk 2002, s. 456.

⁴⁷ 24 października 1945 r. Filipiny stały się jednym z członków założycieli Organizacji Narodów Zjednoczonych, a 4 lipca 1946 r. prezydent Stanów Zjednoczonych Harry Truman, na mocy traktatu z Manili, oficjalnie uznał niepodległość kraju; K.G. Bühler, *State succession and membership in international organizations: Legal theories versus political pragmatism*, Kluwer law international, Den Haag 2001, s. 38, 40–41.

Bibliografia

„TYGODNIK ILLUSTROWANY”

- Kronika powszechna. Polityka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 17 (2009), 11 IV 1898 (23 IV 1898), s. 338.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 19 (2011), 25 IV 1898 (7 V 1898), s. 378.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 24 (2016), 30 V 1898 (11 VI 1898), s. 478.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 27 (2019), 20 VI 1898 (2 VII 1898), s. 534.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 28 (2020), 27 VI 1898 (9 VII 1898), s. 553.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 29 (2021), 4 VII 1898 (16 VII 1898), s. 574.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 30 (2022), 11 VII 1898 (23 VII 1898), s. 594.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 31 (2023), 18 VII 1898 (30 VII 1898), s. 614.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 32 (2024), 25 VII 1898 (6 VIII 1898), s. 634.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 33 (2025), 1 VIII 1898 (13 VIII 1898), s. 653–654.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 34 (2026), 8 VIII 1898 (20 VIII 1898), s. 673.
Kronika powszechna. Polityka, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 35 (2027), 15 VIII 1898 (27 VIII 1898), s. 694.
 Krzywicki L., *Hiszpania i Ameryka*, „Tygodnik Ilustrowany”, nr 24 (2016), 30 V 1898 (11 VI 1898), s. 462.

OPRACOWANIA

- Bachrach D., *The Spanish-American War*, Greenhaven Press Incorporated, Farmington Hills 1991.
 Bühler K.G., *State succession and membership in international organizations: Legal theories versus political pragmatism*, Kluwer law international, Den Haag 2001.
 Jones M.A., *Historia USA*, tłum. P. Skurowski, P. Ostaszewski, Marabut, Gdańsk 2002, s. 456.
 Katz H., *Historia Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Ossolineum, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1971.
 Kmiecik Z., *Prasa polska w Królestwie Polskim i Imperium Rosyjskim w latach 1865–1904*, [w:] *Prasa polska w latach 1864–1918*, red. J. Łojek, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976.
 Mayochi S., *La prensa amarillista y la prensa tradicional en la guerra hispano-estadounidense (1898)*, „Colección”, 2021, vol. 32, nr 2, s. 13–53.
 Miłkowski T., Machciewicz P., *Historia Hiszpanii*, Ossolineum, Wrocław 2002.
 Mularska-Andziak L., *Wojna o Kubę i Filipiny 1898*, [w:] *Zarys dziejów Afryki i Azji. Historia konfliktów 1869–2000*, red. A. Bartnicki, wyd. 2, Książka i Wiedza, Warszawa 2000.
 Nofi A.A., *The Spanish-American War, 1898*, Combined Books, Conshohocken (PA) 1996.
 Offner J.L., *La política norteamericana y la guerra hispano-cubana*, [w:] *Vísperas del 98. Orígenes y antecedentes de la crisis del 98*, red. J.P. Fusi Aizpurúa, A. Niño Rodríguez, Biblioteca nueva, Madrid 1997.
 Olender P., *Wojna amerykańsko-hispańska na morzu 1898 r.*, Lampart, Warszawa 1995.
 Rodríguez Mendoza F., *La guerra hispano-cubana-norteamericana vista desde Tampa por el icodense Cándido Gutiérrez López*, „Tebeto: Anuario del Archivo Histórico Insular de Fuerteventura”, 1999, nr 12, s. 99–118.
 Zakaria F., *De la riqueza al poder: los orígenes del liderazgo mundial de Estados Unidos*, Gedisa Editorial, Barcelona 2000.

NETOGRAFIA

- Anca Alamillo A., *Batalla de Cavite (1 de mayo de 1898): El sol del Imperio comienza a ponerse*, <https://alojados.revistanaval.com/armada/batallas/cavite.htm> [26 VII 2022].
Chronology – The World of 1898: The Spanish-American War (Hispanic Division, Library of Congress), <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/chronology.html> [26 VII 2022].
Convenio celebrado entre España y Francia para la delimitación de las posesiones de ambos países en el África Occidental en la costa del Sahara y Golfo de Guinea, „Gaceta de Madrid”, 30.03.1901,

nr 89, s. 1345–1346, online: <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE//1901/089/A01345-01346.pdf> [26 VII 2022].

Davis R.H., *The Death of Rodríguez*, „New York Journal”, 2.02.1897, s. 1, online: <https://www.loc.gov/resource/sn84024350/1897-02-02/ed-1> [26 VII 2022].

Monroe Doctrine (1823), <https://www.archives.gov/milestone-documents/monroe-doctrine> [26 VII 2022].

Treaty of Paris of 1898 – The World of 1898: The Spanish-American War (Hispanic Division, Library of Congress), <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/treaty.html> [26 VII 2022].

Treaty of Peace Between the United States and Spain; December 10, 1898, https://avalon.law.yale.edu/19th_century/sp1898.asp [26 VII 2022].

American-Spanish War in the pages of „Tygodnik Ilustrowany” (1898)

The American-Spanish War is an armed conflict between the United States and Spain, which lasted from April to August 1898. Hostilities took place in the Spanish colonies of Cuba and the Philippines. As a result of the war, Spain lost its last possessions in America, Asia and the Pacific. Thus, its colonial empire was reduced to possessions in Africa. The course of the American-Spanish War, despite the fact that it took place outside Europe, was reported on a regular basis in the pages of the Warsaw-based „Tygodnik Ilustrowany”.

Keywords: American-Spanish War, Spanish colonial empire, Tygodnik Ilustrowany, press of Congress Kingdom of Poland.